

Xosé Manuel Dasilva. *Estudios sobre la autotraducción en el espacio ibérico*.
Berna: Peter Lang (Relaciones literarias en el ámbito hispánico: traducción,
literatura y cultura, 8), 2013, 176 pp.

JOSEP MIQUEL RAMIS
Universitat Pompeu Fabra

Com el títol indica, *Estudios sobre la autotraducción en el espacio ibérico*, del professor de la Universidade de Vigo Xosé Manuel Dasilva, es tracta d'un recull de 16 textos, publicats entre 2002 i 2012 i ordenats cronològicament, que giren entorn del tema de l'autotraducció. Concretament, els textos es reparteixen de manera proporcional entre ressenyes i articles acadèmics —provinents de revistes científiques, capítols de llibre i actes de congressos—, originalment escrits en castellà, gallec i portuguès, i que aquí apareixen exclusivament en llengua castellana.

No és cap sorpresa que Xosé Manuel Dasilva dediqui aquesta publicació a l'autotraducció, ja que n'és un dels estudiosos més destacats, si més no en l'àmbit de les literatures peninsulars, i aquest recull n'és una bona mostra, igual com ho va ser el volum que va coordinar amb Helena Tanqueiro, *Aproximaciones a la autotraducción* (2011).¹

En els seus estudis, Dasilva combina la reflexió teòrica amb l'anàlisi de casos, especialment relacionats amb la literatura gallega, però també la portuguesa i la castellana. Una bona mostra d'això són la llarga llista d'autors gallecs tractats, des de la literatura del segle XIX i fins a l'actualitat: Eduardo Blanco Amor, Carlos Casares, Rosalía de Castro, Camilo José Cela, Alfredo Conde, Álvaro Cunqueiro, Celso Emilio Ferreiro, Teresa Moure, Manuel Rivas i Suso de Toro.

Si analitzem concretament les ressenyes, se n'observen de dues menes: les relacionades amb la literatura gallega i les de l'àmbit acadèmic. Pel que fa a les primeres, l'aparició de diferents obres de literatura gallega —obra inèdita, noves edicions, traduccions de literatura estrangera i traduccions d'autors gallecs a altres literatures— li permet reflexionar sobre diferents aspectes de la pròpia literatura i de l'activitat bilingüe o autotraductora. Així, l'aparició de noves edicions de Rosalía de Castro o Celso Emilio Ferreiro el porta a plantejar la conveniència o no de traduir l'obra d'un autor cap a una llengua que ja compta amb una versió pròpia de l'autor; l'obra autotraduïda al castellà del mateix Ferreiro fa que es preguntin sobre els límits entre traducció i nova versió quan es tracta d'autotraduccions; la versió gallega d'*Obabakoak*, de Bernardo Atxaga, traduïda des de la versió de l'autor en castellà, provoca que es refereixi a la traducció pont, és a dir, la utilització de la versió autotraduïda a la llengua més forta —en aquest cas el castellà— per fer les traduccions a altres literatures; una traducció a l'anglès de Cunqueiro planteja la dificultat de discernir quina ha de ser

1 Xosé Manuel Dasilva, Helena Tanqueiro (eds.), *Aproximaciones a la autotraducción*, Vigo: Editorial Academia del Hispanismo, 2011.

la versió de partida en casos en què l'autor fa una reelaboració de l'original al mateix temps que s'autotradueix, o l'aparició d'una traducció allògrafa al castellà de Teresa Moure serveix de pretext per veure les diferències de com es presenta la literatura gallega traduïda al castellà quan es tracta d'una traducció allògrafa o d'una autotraducció. Dasilva aprofita aquest últim cas per comparar-lo amb una autotraducció anterior d'aquesta mateixa autora —però també d'altres autors gallecs—, en què el fet que precisament es tracti d'una obra traduïda per la mateixa autora de l'original és l'excusa perfecta per amagar qualsevol rastre de la literatura d'origen i presentar l'autotraducció com un veritable original, o un original *de facto*.

Quant a les ressenyes acadèmiques, n'hi ha dues, i de pes, en el camp de l'autotraducció: la primera és sobre el llibre de Michaël Oustinoff, *Bilinguisme d'écriture et auto-traduction (Julien Green, Samuel Beckett, Vladimir Nabokov)*,² publicat el 2001, i que ha esdevingut un dels estudis de referència de la matèria; la segona és *A tradução como um Outro Original («Como é» de Samuel Beckett)*, publicat el 2007 per Ana Helena Souza,³ un volum que mostra la vitalitat de la traductologia brasilera i el gran interès del cas beckettianà per a l'autotraducció, alhora que demostra el vast coneixement de Dasilva de l'àmbit portuguès i brasiler.

L'enfilall de conceptes apuntats en les ressenyes queden perfectament aclarits i documentats en els diferents articles del volum. És en aquests casos en què Dasilva desplega més àmpliament la reflexió teòrica, que complementa amb diferents anàlisis i exemples d'obres dels autors esmentats al principi d'aquesta ressenya.

Són fruit d'aquests estudis l'anàlisi exhaustiva de la feina com a autotraductors d'escriptors com Carlos Casares i Álvaro Cunqueiro; l'autotraducció fallida de *La familia de Pascual Duarte* per part de Camilo José Cela; l'estat de la qüestió de l'autotraducció entre la literatura portuguesa i castellana entre els segles XV i XVIII, una època d'especial influència castellana en terres portugueses, o conceptes de terminologia pròpia com ara el d'*autotraducció transparent* —la que aporta informació paratextual que indica clarament que es tracta d'una obra traduïda pel mateix autor des d'una altra llengua— i el d'*autotraducció opaca* —la que no indica mitjançant cap tipus d'element paratextual que es tracta d'una autotraducció.

Una part fonamental d'aquests estudis enfoca l'autotraducció des del punt de vista de les literatures minoritàries i minoritzades en situacions de bilingüisme i/o diglòssia. I més enllà de l'interès intrínsec que desperta la literatura gallega *per se*, aquesta és l'aportació més destacable del recull. La reflexió sobre l'autotraducció en aquestes circumstàncies fa emergir conceptes com la traducció pont, la invisibilitat de la literatura de partida en la literatura d'arribada, la unidireccionalitat de l'autotraducció, la força centrípeta de la política cultural i literària de l'Estat espanyol, la discussió entre bilingüisme i diglòssia,

2 Michaël Oustinoff, *Bilinguisme d'écriture et auto-traduction (Julien Green, Samuel Beckett, Vladimir Nabokov)*, París: L'Harmattan, 2001.

3 Ana Helena Souza, *A tradução como um Outro Original («Como é» de Samuel Beckett)*, Rio de Janeiro: 7Letras, 2007.

la influència de la política editorial o el prestigi de l'autor que s'autotradueix. L'anàlisi de Dasilva per a la literatura gallega no és cent per cent extrapolable a altres contextos culturals i lingüístics, però sí que ho és en un gran percentatge. En tot cas, els conceptes que utilitza i les reflexions que n'extreu són vàlides per analitzar la situació d'altres literatures en circumstàncies similars, i molt més encara en el marc de les literatures ibèriques, com és el cas de la literatura catalana.

Estudios sobre la autotraducción en el espacio ibérico és un recull molt recomanable per a aquells qui encara no coneixen les publicacions de Xosé Manuel Dasilva i estan interessats en el tema de l'autotraducció, especialment en l'àmbit ibèric, i sobretot el gallec. Per als qui ja les coneixen, aquesta publicació és una bona eina per recuperar i repassar tots aquells articles dispersos, que al seu moment van despertar interès, per tal de comprovar-ne la vigència.